

2014 basın özgürlüğü rakamları dikkat çekici

24.02.2014

**Yrd. Doç. Dr. Metin Ersoy / Havadis Gazetesi-Poli
metin.ersoy@emu.edu.tr**

Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi'ne göre Kıbrıs Türk medyasının 10 yıllık ölçümler sonrası ortalamasının 70 olduğu görülüyor. Bu rakam da Kıbrıs Türk medyasında "kayda değer sorunların" olduğu şeklinde yorumlanıyor.

Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi 2014 yılı rakamlarını geçtiğimiz günlerde yayımladı. Sınır Tanımayan Gazeteciler örgütünün her yıl düzenli olarak araştırdığı basın özgürlüğü, birçok ülkenin basın alanı hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlıyor. Gazetecilerin, akademisyenlerin, medya uzmanlarının katıldığı bir anket çalışması ile toplanan veriler sonrasında dünyanın basın haritası karşımıza çıkıyor. Tabii şunu en başta ifade etmeliyiz ki, bu tür çalışmalar bizlere genel bir çerçeve çiziyor, dolayısıyla resmin tümünü görmekte veya bu rakamlar üzerinden iddialı ve kesin hükümlere varmakta dikkatli olmalıyız. Sonuçta söz konusu çalışma; bizlere dünya basınının içinde bulunduğu sıkıntılar ve problemlerle ilgili bilgi veren birçok ülkeyi kapsayan bir çalışma olarak yol gösteriyor.

Veriler anketle toplanıyor

Anket çalışmasında basın özgürlüğünü ölçmek adına bazı temel sorulardan hareket ediliyor. Bunların başında tutuklu/tutuksuz veya hapisteki gazetecilerin veya medya çalışanlarının sayısı oluyor. Ayrıca kaçırılmış, sürgüne gönderilmiş, fiziksel olarak saldırıya maruz kalmış ve sansüre uğramış gazeteciler de araştırmanın kapsamında yer alıyor. Bunun dışında kalan sorularda ise, gazetecilerin otosansür uygulamaları ve hükümetin editöryal politikaya müdahalesi gibi konuları içeriyor. Yasama organlarının basın üzerindeki etkileri de detaylı sorular olarak araştırılıyor. Tüm bu sorulara verilen yanıtları alt alta koyduğumuz zaman ortaya çıkan rakamlar analiz edilerek ülkelerin basın özgürlüğü rakamlarını bulunuyoruz.

Medya Etik Kurulu'nun etkisi

Bu yıl 180 ülkenin katıldığı araştırmaya göre Türkiye 154. sırada, Güney Kıbrıs 25. ve Kuzey Kıbrıs 83. sırada listede yer buldu. Sonuçlara göre Türkiye geçen yılki yerini korurken, Güney Kıbrıs geçen yıla göre bir basamak geriledi. Kuzey Kıbrıs ise 94. sırada olduğu 2013 yılında 11 basamak inerek 83. sıraya geldi. Endekse göre fazla puan toplamak değil az puan toplamak sizi özgür basın ülkesi yapıyor. Dolayısıyla rakamlara göre Türkiye'nin dünya basın özgürlüğü karnesi pek de iyi görünmüyor. Türkiye'nin ülkesinde yakın bir geçmişte savaş gören Irak'ın hemen ardında yer alması ise düşündürücü bir durumdur. Kıbrıs Türk basınının 11 sıra yükselmesi temel olarak 2013 yılında oluşturulan Medya Etik Kurulu'na ve yeni gazetelerin özgürce yayımlanmasına bağlanabilir.

Finlandiya birinci

Listenin başını ise son yıllarda olduğu gibi Finlandiya çekiyor. Aslına bakılırsa İskandinav ülkelerinin üst sıralarda yer aldığını söyleyebiliriz. Finlandiya'yı Hollanda ve Norveç takip ediyor. Bu ülkelerde medya geleneğinin oturduğunu biliyoruz. Zaten söz konusu ülkeler, medya modeli olarak basın özgürlüğü anlamında sorunlu olan ülkelere farklı bir yapıya sahiptirler. Daniel C. Hallin ve Paolo Mancini'nin 2004'te yayımladıkları "Medya Sistemlerinin Karşılaştırılması" (Comparing Media Systems) kitabında üç farklı medya sisteminden bahsediliyor. Bunlar: (i) Akdeniz, Kutuplaşmış veya Çoğulcu Model, (ii) Kuzey Avrupa veya Demokratik Korporatist Model ve (iii) Kuzey Atlantik veya Liberal Model.

"Basın özgürlüğünü" korunuyor

Daha önceki yazılarımda da belirttiğim gibi; söz konusu sisteme göre en başarılı model olarak Kuzey Avrupa veya Demokratik Korporatist Model'i gösterebiliriz. Zira bu modelde gazete tirajları yüksek olduğu gibi, çoğulcu ve bağımsız bir yaklaşımla medya sistemi devam ediyor. Ayrıca bu sistemde güçlü bir profesyonellik ve devlet müdahalesi bulunuyor. Tabii burada bahsedilen devlet müdahalesi "basın özgürlüğünü" koruma adına yapılıyor. Yapılan müdahaleler sansür, dezenformasyon veya manipülasyon adına yapılmıyor. Bu model Avusturya, Belçika, Danimarka, Finlandiya, Almanya, Hollanda, Norveç, İsveç ve İsviçre'yi içeriyor.

Listeye Avrupa damgası

2014'teki Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi'ne bakıldığında bahsedilen ülkelerin sıralaması şöyle:

ÜLKE	SIRA
Finlandiya	1
Hollanda	2
Norveç	3
Danimarka	7
İsveç	10
Avusturya	12
Almanya	14
İsviçre	15
Belçika	23

Açıkça söyleyebiliriz ki Kuzey Avrupa veya Demokratik Korporatist Model’ne sahip ülkelerin medyası söz konusu endekste kendilerine üst sıralarda yer buluyorlar.

Yeterli koşullara sahip

Kıbrıs Rum ve Türk medyasının basın özgürlüğü noktasında genel durumunu ortaya koyabilmek adına yılları incelediğimizde ortalama bazı rakamlara ulaşırız. Örneğin 2003 yılında ilk kez Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi kapsamında araştırılan Kıbrıs Rum medyası listeye orta sıralardan girdi (83). Bunun sebebi olarak 2003 yılında Annan Planı’nın taraflara sunulması ve devamında hükümetin medyanın editöryal politikası üzerinde belirleyici ve etkili olması gösterilebilir. Fakat sonraki yıllarda Kıbrıs Rum medyasının ortalamasına baktığımızda ortaya 35 rakamı çıkıyor. Bu da Sınır Tanımayan Gazeteciler’in raporuna göre, Kıbrıs Rum medyasının çok iyi durumda olmasa da “yeterli koşullara sahip” bir durumda olduğunu gösteriyor. Kıbrıs Rum medyasının tatmin edici durumda olması anketi dolduranlarla da alakalı bir durum olduğunu düşünüyorum. Anketi dolduranlar mevcut durumu olduğundan daha iyi gösteriyor olabilir.

Kayda değer sorunları

Kıbrıs Türk medyası da Kıbrıs Rum medyasına benzer bir şekilde, ilk kez araştırıldığı 2004 yılında listeye 81. sıradan giriyor. Annan Planı döneminde Kuzey’de medyaya pozitif anlamda bir müdahale bulunuyordu. Sonuçta hükümetler tarafından medyaya yapılan müdahalenin her türlü problemi olduğuna göre Kıbrıs Türk medyasının listedeki yeri ortalarında oluyor. Kıbrıs Türk medyasının 10 yıllık ölçümler sonrası ortalamasının 70 olduğu görülüyor. Bu rakam da Kıbrıs Türk medyasında “kayda değer sorunların” olduğu şeklinde yorumlanıyor.

Model sorgulanmalı

Kıbrıs adasındaki medya modeli Kuzey Avrupa ülkeleriyle aynı değildir. Ağustos 2013’te yine bu sayfalarda yayımlanan “Akdeniz Modeli gazetecilik sorgulanmalı” isimli yazımda da belirttiğim gibi, Akdeniz Modeli gazeteciliğinde hükümetlerin ciddi bir etkisi bulunuyor. Siyasetle bu kadar yakın temas ve işbirliği içerisinde olan bir medya sisteminde de bu bekleniyor. Gazetelerin neyi yazacağı ve nasıl yayın yapacağını hükümetlerin konuyla ilgili duruşu belirliyor. Bunun yanı sıra basın özgürlüğünü direkt ilgilendiren tehdit, şantaj, fiziksel şiddet gibi konular ne yazık ki Kıbrıs Türk basınında yaşanıyor. Medyanın ekonomik ve diğer şartlardan dolayı kurumsallaşamayan yapısının da etkisini unutmamalıyız. Durum böyle olunca da rakamların aşağıya düşürülmesi kolay olmuyor.

YETERLİ: Kıbrıs Rum medyasının basın özgürlüğü araştırmalarının ortalamasına baktığımızda 35 rakamı çıkıyor. Bu da Kıbrıs Rum medyasının çok iyi durumda olmasa da “yeterli koşullara sahip” bir durumda olduğunu gösteriyor.

SORUNLU: Kıbrıs Türk medyasının 10 yıllık ölçümler sonrası ortalamasının 70 olduğu görülüyor. Bu rakam da Kıbrıs Türk medyasında “kayda değer sorunların” olduğu şeklinde yorumlanıyor.

GİDEREK ARTIYOR: 2002 yılında yapılan araştırmadan sonra geride kalan yıllarda Türkiye’de basın özgürlüğünün giderek artan bir sorun olduğu Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi rakamlarıyla ortaya çıkıyor.